

na slikah, e) uporabite velik kontrast (temen tekst na svetlem ozadju).

Ne le v ameriški kulturi, tudi v večini držav EU je opaziti močan strah pred staranjem, ki se kaže v negativnih stereotipih in jeziku. To poročilo je naredilo pomemben korak k premagovanju diskriminatornega jezika do starih ljudi in starizma, saj ponuja novinarjem in drugim, ki delajo v sredstvih javnega obveščanja, ustrezno znanje, smernice ter definicijo 94 najpogosteje uporabljenih besed, povezanih s starostjo in staranjem. Priročnik je aktualen tudi za naš prostor in bi bil s prilagoditvami na naše razmere lahko koristen in potreben za slovenske medije in oglaševalce, ki prav tako pogosto nevede gojijo in vzpodbujajo starizem.

Simona Ivalič Touzery

François Höpflinger, Cornelia Hummel, Valérie Hugentobler: Teenage grandchildren and their grandparents in urban Switzerland. Main results of an empirical research study among 12-16-years old grandchildren and their grandparents in urban regions of Switzerland. <http://www.hoepflinger.com/jh/top/Grandchildren.pdf> (20.10.08)

ŠVICARSKA ŠTUDIJA O ODNOSIH MED NAJSTNIKI IN NJIHOVIMI STARIMI STARŠI

Avtorji François Höpflinger (v letih 1999-2008 je bil raziskovalni direktor univerzitetnega inštituta Starost in generacije v Sionu), Cornelia Hummel (višja znanstvena sodelavka na Inštitutu za sociologijo Univerze v Ženevi) in Valérie Hugentobler (znanstvena sodelavka na inštitutu Starost in generacije v Sionu) so v okviru raziskovalnega programa Otroci, mladina in generacije izvedli raziskavo o odnosu med najstniki in njihovimi starimi starši v mestnih okoljih Švice. Njeni izsledki so bili leta 2006 objavljeni na Höpflingerjevih domačih spletnih strahch (www.hoepflinger.com), ki so namenjene besedilom o generacijskih vprašanjih in odnosih

med generacijami. Raziskava je nedvomno zelo zanimiva, saj medgeneracijski odnos osvetljuje z obeh strani, s perspektive vnukov ter s perspektive njihovih starih staršev.

V raziskavo so bili vključeni otroci v starosti 12-16 let iz treh mestnih območij v Švici – iz Ženeve, Valaisa in Züricha. Z otroki so naredili intervju s standardiziranim vprašalnikom glede njihovega odnosa s starimi starši, ki še živijo. Kot vzorec so uporabili naključno izbrane razrede na šolah. Večina je imela dedka in babico po materini in očetovi strani, nekateri pa so imeli – zaradi ločitve in ponovne poroke staršev – tudi stare starše po mačehi ali očimu. Pri 4% otrok so bili stari starši že pokojni. Vnuki, katerih stari starši še živijo, so nato izpolnili ločen vprašalnik za vsakega od njih posebej (zbrali so 1759 vprašalnikov). Na podlagi dobljenih podatkov so v drugem delu raziskave navezali stik z njihovimi starimi starši (iz praktičnih in finančnih razlogov v raziskavo niso bili vključeni stari starši, ki živijo v tujini), ki so izpolnili vprašalnik o svojem odnosu z vnukom, intervjujanim v prvem delu (zbrali so 591 vprašalnikov). Poleg tega so avtorji opravili tudi 20 narativnih intervjujev z dvojicami vnuk – dedek ter vnuk – babica.

Avtorji so ugotovili, da je za medgeneracijske odnose v Švici značilno zlasti dvoje: daljša življenjska doba, ki jo preživijo skupaj, ter nizka stopnja bivanja v skupnem gospodinjstvu. Zaradi daljšanja življenjske dobe imajo vnuki v starosti 20 let na začetku 21. stoletja še dva stara starša (na začetku 20. stoletja stari starši 15-letnih vnukov niso več živeli). Dandanes si mladi ljudje razmeroma pozno ustvarijo družino, zaradi česar je med vnuki in njihovimi starimi starši velika starostna razlika. Dejstvo, da v Švici zelo malo generacij živi v skupnem gospodinjstvu, je po mnenju avtorjev povezano z dolgo tradicijo ločenih gospodinjstev in visoko socialno blaginjo. V raziskavi so medgeneracijske odnose osvetlili z različnih vidikov: najprej so jih orisali s perspektive vnukov, pri čemer so jih zanimali

pogostnost in načini stikov, katere osebne lastnosti pripisujejo starim staršem, kakšne so njihove skupne dejavnosti in tematika pogovorov ter kako ocenjujejo svoj odnos do starih staršev. V drugem delu študije so avtorji naredili primerjavo v parih, kjer so vsakič primerjali mnenje vnuka ter njegovega dedka in/ali babice (oz. dedkov in/ali babic, če je bilo teh več).

Kar zadeva stike, so vnuki navajali osebni stik s starimi starši kot prevladujoč, sledili so stiki po telefonu. Moderni načini komuniciranja, kot so mobilni telefon, SMS sporočila ali elektronska pošta, so pri današnji generaciji starih staršev manj razširjeni. Avtorji so ugotovili, da med pogostnostjo stikov in geografsko oddaljenostjo obstaja pozitivna korelacija: več je osebnih stikov s starimi starši, ki živijo v isti regiji, manj jih je s tistimi, ki bivajo v tujini. Po drugi strani pa za telefonske stike in stike po elektronski pošti geografska oddaljenost oz. bližina nista bistvenega pomena. Na pogostnost stikov med njimi ne vplivata spol in starost starih staršev; stiki so bolj pogosti s starimi starši po materini kot po očetovi strani, manj je stikov z nebiološkimi starimi starši. Pokazalo se je, da na pogostnost stikov vpliva tudi zdravstveno stanje starih staršev: stiki so bolj pogosti s starimi starši, ki nimajo bolezenskih težav. 60% vnukov je menilo, da so stiki optimalni, več kot tretjina si je želela pogostejše stike – to je bilo zlasti v primerih, kjer stari starši živijo v tujini (zaradi visoke stopnje imigracije živi kar 37% starih staršev v tujini).

Avtorji so nadalje ugotavljali, kakšne lastnosti pripisujejo vnuki starim staršem. Pokazalo se je, da imajo o njih pozitivno podobo – večino so imeli za radodarne, ljubeče, družabne, šaljive in tolerantne. Le manjši del starih staršev so označili kot stroge, nepotrpežljive, skopuške in staromodne. V tem pogledu je opaziti razlike med spoloma: babice so v večji meri označevali za ljubeče in radodarne, dedke za bolj stroge in nepotrpežljive. Pozitivna podoba, ki jo imajo vnuki o svojih starih starših, je tesno povezana s

pogostnostjo stikov – več je stikov s starimi starši, ki so jih opisali kot šaljive, ljubeče in radodarne. Avtorji so ugotovili, da pozitivna podoba starih staršev ni odvisna od geografske oddaljenosti oz. bližine, saj vnuki starih staršev, ki živijo v tujini, niso presojali bistveno drugače. Nadalje je pri tem manj pomembna starost starih staršev, nasprotno pa ima večji pomen njihovo zdravstveno stanje: zdravim in aktivnim starim staršem so najstniki pogosteje pripisovali pozitivne lastnosti kot bolnim in onemoglim (slednje so imeli pogosto za nepotrpežljive, skopuške in staromodne).

Kar zadeva skupne aktivnosti, so vnuki najpogosteje navajali pogovor in razpravljanje, razmeroma pogosto so omenjali tudi skupno gledanje televizije, ročne spretnosti, kuhanje in igranje. Obe generaciji se najpogosteje družila doma, medtem ko so aktivnosti zunaj doma – kot npr. obisk restavracije, kina, skupna potovanja ipd. – redkejše. Na vrsto in pogostnost skupnega druženja vpliva več dejavnikov: zunanje okolje (skupno nakupovanje, obiski kino predstav ipd., so pogostejši v mestnih okoljih), geografska oddaljenost (več skupnih aktivnosti je v primerih, kjer je med njimi manjša krajevna razdalja), zdravstveni status (vnuki se pogosteje družijo z zdravimi in aktivnimi starimi starši, starost starih staršev je v primerjavi s tem manj pomembna). Določene aktivnosti so povezane z razliko med spoloma: vnuki se z babicami pogosteje pogovarjajo, kuhajo in nakupujejo, medtem ko se z dedki pogosteje udeležujejo športnih dejavnosti. Prav tako so druženja pogostejša s starimi starši po materini strani.

Nadalje se je v raziskavi pokazalo, da le majhen del najstnikov nima zaupne osebe, s katero bi se lahko pogovarjali o ljubezenskih zadevah in majhnih skrivnostih. Vnuki so stare starše pogosto skupaj z drugimi družinskimi člani navajali kot sogovornike, s katerimi se pogovarjajo o odnosih s starši in o njihovih najstniških letih. Prevladujoča tematika je tudi šola in aktualne zadeve. Drugače je z intimnimi zadevami: naj-

pogosteje jih zaupajo prijateljem, s katerimi se pogovarjajo tudi o vseh zadevah, ki so povezane z odraščanjem, medtem ko se te tematike izogibajo v pogovorih s starimi starši. Avtorji so ugotovili, da so medgeneracijski pogovori odvisni od pogostnosti stikov in geografske oddaljenosti, najbolj intenzivni so s starimi starši, ki se živo zanimajo za življenje svojih vnukov in upoštevajo njihovo mnenje.

Vnuki so naposled ocenjevali tudi, kako pomemben je zanje odnos s starimi starši: 49% ga je označilo za zelo pomembnega, 38% za pomembnega in 13% kot manj pomembnega ali celo nepomembnega. Večina najstnikov od starih staršev pričakuje zlasti, da so na voljo, ko jih potrebujejo – da jih lahko kadarkoli obiščejo in jim prisluhnejo. Pri tem so *poslušanje in imeti čas* ocenjevali kot pomembnejše od *svetovanja in delovanja*. Od starih staršev pričakujejo tudi, da jim pomagajo pri pisanju domačih nalog (v resnici jih to počne samo 7%) in jim nudijo psihološko podporo. V ostalih pogledih so bila mnenja med najstniki deljena: 45% jih je menilo, da so stari starši pomembni kot posredniki med njimi in njihovimi starši, 55% je imelo to vlogo za nepomembno. 78% vnukov je izrazilo mnenje, da od starih staršev ne pričakujejo nasvetov o zasebnem življenju, manj pomembna se jim je zdela tudi finančna pomoč. Avtorji so v raziskavi preučili tudi, kateri dejavniki so pri vnukih vplivali na njihovo ocenjevanje pomembnosti vloge starih staršev. Pokazalo se je, da na to nista imela močnejšega vpliva spol starih staršev in vnukov niti ni bilo to odvisno od geografske oddaljenosti. Po drugi strani so na oceno vplivali zdravstveno stanje starih staršev, pogostnost stikov, intenzivnost skupnih aktivnosti in pozitivne lastnosti starih staršev.

V drugem delu raziskave so stari staršem zastavili enaka vprašanja, na katera so odgovarjali vnuki, pri čemer so prišli do naslednjih ugotovitev: obe generaciji sta se ujemale pri ocenjevanju zdravstvenega stanja starejše generacije, pogostnosti

osebnih stikov, oceni medgeneracijskih odnosov (53% jih je menilo, da so stiki *dobri, kakršni so*; 9% si jih je želelo boljše stike). 66% starih staršev je menilo, da se stiki z vnukom v zadnjih letih niso spremenili. Samo manjšina je bila prepričana, da je prehod vnukov v puberteto razlog za ohlapnejše stike. Še zlasti dobri stiki z vnuki so v primerih, kjer so v dobrih odnosih z njihovimi starši, to je s svojimi otroki. Po drugi strani moderni načini komunikacije omogočajo, da so vnuki v stiku s starimi starši brez vmešavanja staršev. Prav tako sta obe generaciji njun odnos ocenjevali kot pomemben, večje razlike je bilo mogoče opaziti glede njihovih pričakovanj. Stari starši so imeli v raziskavi bolj specifična pričakovanja od vnukov: zanje sta bila npr. finančna pomoč in medgeneracijska solidarnost bolj pomembni kot za njihove vnuke. Obe generaciji sta se v veliki meri strinjali, da je pomembno biti na voljo, kadar jih potrebujejo. Razhajali sta se v pričakovanjih glede svetovanja pri šolskih dejavnostih, odnosov s starši in v osebnih zadevah. Večina vnukov ni želela, da bi se stari starši vmešavali v njihove osebne zadeve, medtem ko so mnogi stari starši v tem videli svojo dolžnost do mlade generacije. Prav tako je bila samo za stare starše pomembna vloga posrednika med vnuki in njihovimi starši. Razlike med njimi so bile očitne tudi pri navajanju tematike skupnih pogovorov. Opaziti je bilo mogoče, da se oboji izogibajo določenih tem – to je intimnih zadev in majhnih skrivnosti. Avtorji so ugotovili, da so vsa vprašanja, ki zadevajo odraščanje, povsem izključena iz medgeneracijskih pogovorov. Nadalje je za stare starše bolj pomembna izmenjava informacij in mnenj kot pa za mlajšo generacijo. Avtorji so tudi raziskali, v kakšni meri ena generacija upošteva mnenje druge, pri čemer so dobili različne odgovore – tako je npr. 35% dvojic vnuk – dedek in/ali babica imelo mnenje druge generacije za pomembno, za 25% je bilo to nepomembno.

Za zaključek naj navedemo naslednje misli avtorjev: »Najstniki od starih staršev pričakujejo, da jih ne bodo več obravnavali kot 'otroke', am-

pak da jih bodo jemali resno pri medgeneracijski izmenjavi mnenj o življenju, moralnih vprašanjih ipd. Stari starši, ki se ukvarjajo z vnuki najstniki, morajo spremeniti svoje vedenje, poudarjanje otroških iger mora zamenjati medsebojna izmenjava pogledov. Odraščanje vnukov zahteva, da razvijejo 'zrelost starih staršev' in postopoma sprejmejo, da njihovi vnuki postajajo odrasle osebe. Stari starši, ki so dejavno vključeni v medgeneracijske izmenjave – jemljejo vnuke in njihovo mnenje resno, ne da bi se preveč vmešavali – imajo najboljši odnos s svojimi najstniškimi vnuki» (str. 17).

Tinja Pihlar

Ana Božič in Tina Zupanič (2009). Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. <http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje%20in%20zdravstveno%20varstvo-slo.pdf>

ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO V SLOVENIJI

Statistični urad RS in Inštitut za varovanje zdravja RS sta pripravila publikacijo z naslovom *Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji* in v njej predstavila izbor dosegljivih podatkov s področja zdravja in zdravstvenega varstva tako v Sloveniji kot v nekaterih drugih evropskih državah.

Prvi del publikacije vsebuje kratek pregled nekaterih osnovnih, mednarodno primerljivih kazalnikov zdravja in zdravstvenega varstva v Evropski uniji. Zanimiv je podatek o letih zdravega življenja (imenovan tudi pričakovano življenje brez invalidnosti), s katerim merijo število let, za katera se pričakuje, da jih bo oseba določene starosti preživela brez večjih zdravstvenih omejitev. Ob nespremenjeni umrljivosti se pričakuje, da bodo dečki, rojeni leta 2005 v EU-25, živeli brez omejitev pri običajnih aktivnostih 80,1% svojega življenja, prav takrat in tam rojene deklice pa 75,8% svojega življenja. V Sloveniji leta 2006 rojene deklice lahko pričakujejo, da bodo živele 61 let oz. 74,4% svojega življenja, dečki pa 57,6

leta oz. 77,3% svojega življenja brez omejitev pri običajnih aktivnostih.

Drugi del publikacije prikazuje nekatere rezultate Ankete o zdravju in zdravstvenem varstvu 2007, ki je bila izvedena v Sloveniji konec leta 2007 na osnovi Evropske ankete o zdravju in zdravstvenem varstvu (EHIS). Omenjeno anketo naj bi predvidoma izvajali vsakih pet let, pridobljeni podatki naj bi bili zanesljivi in mednarodno primerljivi. Naj povzamemo nekaj zanimivih podatkov. Starejši prebivalci Slovenije so v letu 2007 svoje splošno zdravstveno stanje ocenili slabše kot mlajši prebivalci. Med osebami, starimi nad 75 let, je svoje splošno zdravstveno stanje ocenilo kot dobro ali zelo dobro 24% oseb. Med prebivalci v starosti od 65 do 74 let je bil 15,5% takih, ki so bili zadnjih 6 mesecev ali dlje zaradi zdravstvenih težav zelo ovirani pri običajnih aktivnostih, med prebivalci, starimi 75 let in več, pa je bilo takih 28,4%. Delež oseb, ki so pile kakršnekoli alkoholne pijače, se je s starostjo zmanjševal, delež vsakodnevnih pivcev pa se je s starostjo večal; okoli 15% starih nad 75 let je vsakodnevno pilo alkoholne pijače. Po drugi strani je bilo v tej starostni skupini tudi največji odgovorov, da v zadnjem letu niso nikoli pili (skoraj dve petini). Na pomoč več kot petih oseb je v resnih osebnih težavah lahko računalo več mlajših kot starejših ljudi. Pri starih nad 75 let je bilo največ takšnih (dve petini), ki so lahko računali na eno ali dve osebi, medtem ko je bilo pri starih od 65 do 74 let največ takšnih (več kot dve petini), ki so računali na pomoč treh do petih oseb, kar verjetno odraža tudi dejstvo, da se s starostjo manjša socialna mreža starih ljudi zaradi umiranja bližnjih.

Publikacija zajema veliko zanimivih podatkov. Na nekaterih mestih smo pogrešali le podatke po starostnih skupinah, še posebej pri grafih, ki so zajeli osebe s težavami pri izvajanju nekaterih vsakodnevnih aktivnosti, osebe glede na to, ali imajo težave pri vsakodnevni skrbi zase in zaradi težav potrebujejo pomoč, in osebe glede